

3.2. Визначення місця проживання дитини

Спiр щодо мiсця проживання дитини

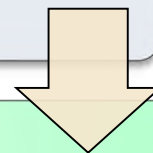
Якщо мати та батько, якi проживають окремо, не дійшли згоди щодо того, з ким iз них буде проживати малолiтня дитина, спiр мiж ними може вирiшуватися органом опiки та пiклування або судом.

ст.161 СК

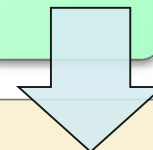

Актуальні питання, які виникають в судовій практиці:

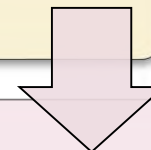
Визначення місця проживання малолітніх та неповнолітніх дітей

Залучення органу опіки і піклування

Зміна підходу у спрах про визначення місця проживання дитини.

Участь дитини при вирішенні спору

Визначення місця проживання малолітніх та неповнолітніх дітей

NEW

Постанова ВС у справі № 537/5119/15-ц від 25 січня 2018 року

Суд першої інстанції при ухваленні рішення, правильно встановивши обставини справи, не врахував положення частини другої статті 29 ЦК України та частини третьої статті 160 СК України, а тому апеляційний суд обґрунтовано дійшов висновку про відсутність передбачених законом підстав для визначення судом місця проживання з батьком неповнолітньої дитини, яка з ним проживає.

Залучення органу опіки і піклування

Орган опіки та піклування як спеціальний учасник сімейних спорів

Обов'язкова участь у спрах щодо:

участі одного з батьків у вихованні дитини

визначення місця проживання дитини

виселення дитини

зняття дитини з реєстрації місця проживання

визнання дитини такою, що втратила право користування житловим приміщенням

позбавлення та поновлення батьківських прав

побачення з дитиною матері, батька, які позбавлені батьківських прав

відібрання дитини від особи, яка тримає її у себе не на підставі закону або рішення суду

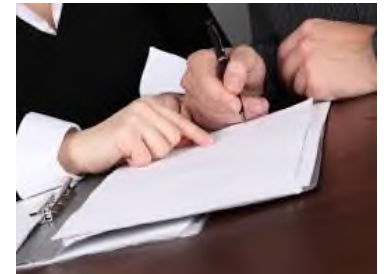
управління батьками майном дитини

скасування усиновлення та визнання його недійсним

Письмовий висновок щодо розв'язання спору органу опіки та піклування

Орган опіки та піклування подає суду **письмовий висновок** щодо розв'язання спору на підставі відомостей, одержаних у результаті обстеження умов проживання дитини, батьків, інших осіб, які бажають проживати з дитиною, брати участь у її вихованні, а також на підставі інших документів, які стосуються справи.

Суд може **не погодитися з висновком** органу опіки та піклування, якщо він є недостатньо обґрунтованим, суперечить інтересам дитини.

ст.19 СК

Який орган опіки та піклування
необхідно залучити до розгляду
справі у випадку, якщо спір
вирішується між батьками, які
проживають в різних адміністративно-
територіальних одиницях?

**п.72 Постанови КМ України від 24 вересня 2008
р. № 866 «Питання діяльності органів опіки та
піклування, пов'язаної із захистом прав
дитини» зі змінами, внесеними Постановою КМ
№ 800 від 03.10.2018**

У разі коли батьки дитини проживають у межах різних адміністративно-територіальних одиниць, той із батьків, який подав заяву про визначення місця проживання дитини з ним, звертається до служби у справах дітей за місцем свого проживання (перебування) стосовно проведення обстеження його житлово-побутових умов і складення акта обстеження умов проживання. Зазначений акт передається заявником до служби у справах дітей за місцем проживання (перебування) дитини, працівник якої проводить з ним бесіду.

Підстави складання висновку?

Висновок органу опіки та піклування
складається після:

обстеження
житлово-
побутових
умов

проведення
бесіди з
батьками та
дитиною

перевірки
зібраних
документів.

Який орган опіки та піклування надає висновок?

Залучається орган опіки і піклування за місцем проживання дитини

Яким чином залучається той з батьків, який проживає у межах іншої адміністративно-територіальної одиниці?

Для обстеження житлово-побутових умов він зобов'язаний звернутися до служби у справах дітей за місцем свого проживання стосовно проведення обстеження його житлово-побутових умов і складання акту обстеження, в наступному надіслати його органу опіки та піклування за місцем проживання дитини, який проводитиме бесіду з батьком (матір'ю).

Зміна підходу у спорах про визначення місця проживання дитини

Судом беруться до уваги:

- ставлення батьків до виконання своїх батьківських обов'язків;
- особиста прихильність дитини до кожного з них;
- вік дитини;
- стан її здоров'я;
- інші обставини, що мають істотне значення.

Орган опіки та піклування або суд **не можуть передати дитину** для проживання з тим із батьків:

- хто не має самостійного доходу;
- зловживає спиртними напоями або наркотичними засобами;
- своєю аморальною поведінкою може зашкодити розвитку дитини.

Принцип 6

Декларації прав дитини

малолітня дитина, крім
випадків, коли є
виняткові обставини, не
має розлучатися зі
своєю матір'ю

Застосування в Україні Декларації прав дитини

за своїм змістом
не є міжнародним
договором

не є жорстким
правилом до
виконання

Справа № 6-2445цс16

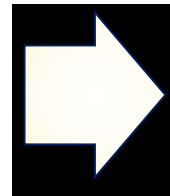
Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 року (ст. 3)

В усіх діях щодо дітей, незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, що займаються питаннями соціального забезпечення, судами, адміністративними чи законодавчими органами, першочергова увага приділяється

	<u>якнайкращому</u> <u>забезпеченню інтересів</u> <u>дитини</u>	
--	---	--

Рішення ЄС «М.С. проти України» від 11 липня 2017 року

Основне значення
має вирішення
питання про те, що
найкраще
відповідає
інтересам дитини

Найкращі інтереси
дитини залежно від
їх характеру та
серйозності можуть
перевищувати
інтереси батьків.

Рішення ЄС «Хуснутдінов і Х проти Росії» від 18 січня 2018 року

...«Рассмотрев решения национальных судов, Суд не находит оснований сомневаться в том, что они основаны на наилучшие интересы ребенка. В частности, национальные суды приняли во внимание, что Х выразила явное желание остаться жить со своими бабушкой и дедушкой. Суд отмечает, что Х в то время было тринадцать лет и, таким образом, она уже смогла составить свое собственное мнение по этому вопросу и понять его последствия»

Постанова Великої палати ВС
Справа №402/428/16-ц
від 17.10.2018

«...при визначенні місця проживання дитини першочергова увага приділяється якнайкращому забезпеченню інтересів дитини в силу вимог статті 3 Конвенції про права дитини від 20 листопада 1989 року.»

Постанова Великої палати ВС

Справа №402/428/16-ц

від 17.10.2018

При розгляді справ щодо місця проживання дитини суди насамперед мають виходити з інтересів самої дитини, враховуючи при цьому

- сталі соціальні зв'язки,
- місце навчання,
- психологічний стан тощо.

Участь дитини при вирішенні спору

Конвенція про права дитини 20 листопада 1989 року (ст.12)

Держави-учасниці забезпечують дитині, здатній сформулювати власні погляди, право вільно висловлювати ці погляди з усіх питань, що торкаються дитини, причому поглядам дитини приділяється належна увага згідно з її віком і зрілістю

- З цією метою дитині, зокрема, надається можливість бути заслуханою в ході будь-якого судового чи адміністративного розгляду, що торкається дитини, безпосередньо або через представника чи відповідний орган у порядку, передбаченому процесуальними нормами національного законодавства

Європейської конвенції про здійснення прав дітей від 25 січня 1996 року (ст.6)

Під час розгляду справи, що стосується дитини, перед прийняттям рішення судовий орган надає можливість дитині висловлювати її думки і приділяє їм належну увагу

Ч.1 ст.171 СК

Дитина має право на те, щоб бути вислуханою батьками, іншими членами сім'ї, посадовими особами з питань, що стосуються її особисто, а також питань сім'ї.

Ч.ч.1, 2 ст.160 СК

Місце проживання дитини

яка не досягла
десяти років

- визначається за згодою батьків.

яка досягла
десяти років

- визначається за спільною згодою батьків та самої дитини.

Постанова Великої палати ВС

Справа №402/428/16-ц

від 17.10.2018

З досягненням віку 10 років у дитини з'являється право не тільки бути вислуханою і почутою, але й **право брати активну участь у вирішенні своєї долі**, зокрема, у визначенні місця проживання. Лише в разі збігу волі трьох учасників переговорного процесу - матері, батька, дитини можна досягти миру і згоди.

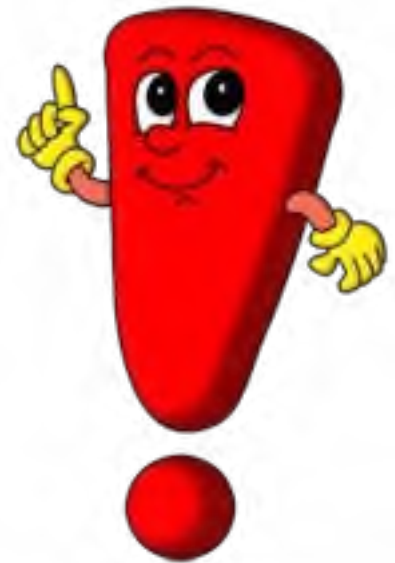

«Сахин против Германии»

«Было бы слишком утверждать, что суды всегда обязаны заслушивать показания ребенка в суде по вопросу о свиданиях с родителем. Решение по этому вопросу зависит от конкретных обстоятельств дела с учетом

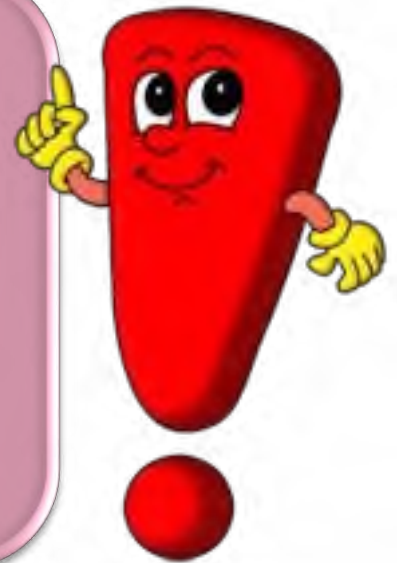
**возраста и уровня зрелости
ребенка»**

Законодавчо
встановлено не ті умови,
за яких
думка дитини повинна
бути врахована,
а ті, за яких згода дитини
не вимагається:
**відповідний вік,
стан розвитку та
здоров'я**

Спосіб заслуховування
думки дитини.

Проблема встановлення
аутентичності (справжності,
істинності) вибору дитини

Ч.1, 3 ст.232 ЦПК

	Допит малолітніх свідків проводиться в присутності батьків, усиновлювачів, опікунів, піклувальників, якщо вони не заінтересовані у справі, або представників органів опіки та піклування, а також служби у справах дітей.
	Особи, зазначені у частині першій цієї статті, можуть з дозволу суду ставити свідкові питання, а також висловлювати свою думку стосовно особи свідка, змісту його показань.

Ч.4 ст.232 ЦПК

У виняткових випадках, коли це необхідно для об'єктивного з'ясування обставин справи, на час допиту осіб, які не досягли вісімнадцятирічного віку, із зали судового засідання за ухвалою суду може бути видалений той чи інший учасник справи

Зверніть увагу на те, що при її допиті в суді

1. Жодна дитина не може бажати бути допитаною у суді
2. Необхідність встановлення місця проживання дитини через суд свідчить про те, що батьки не дійшли згоди з цього питання та знаходяться у конфлікті, який, безумовно, негативно впливає на психологічний стан дитини
3. Для проголошення заяви про те, з ким хоче проживати дитина, дитина повинна мати дуже велику внутрішню силу, якою більшість дітей ще не володіють

Чи зможе в таких умовах
батько-співмешканець на заяву
дитини про бажання сумісного
проживання з батьком-гостем не
відреагувати покаранням?

Конфлікт лояльності

Конфлікт лояльності – це процес залучення дітей в конфліктні відносини батьків, свідомі чи підсвідомі дії та висловлювання батьків, іншого оточення дитини, які мають своєю метою зробити вибір між батьками.

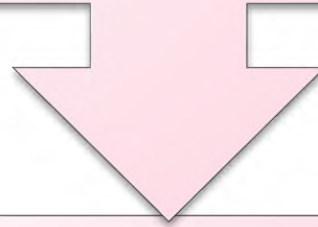
Конфлікт лояльності може
проявлятися наступним чином:

- батько просить дитину передати іншому батьку якесь повідомлення, вороже за своїм змістом;
- батько розпитує дитину про іншого батька (його життя, нову родину, роботу, його недоліки тощо), при цьому сам не має можливості вести конструктивний діалог з іншим батьком та запитати це у нього напряду;
- батько порівнює умови проживання дитини поряд з собою та поряд з іншим батьком, підкреслює недоліки останнього;
- батько надає в присутності дитини негативну оцінку батьку-гостю;
- батько запитує дитину кого вона більше любить тощо

В особливо складних випадках батьки (значно частіше матері) маніпулюють почуттями дитини (як позитивними так і негативними), наприклад провокуючи відчуття провини.

Поява дитини у суді та
необхідність оголошення
бажаного місця проживання

є чинником погіршення її
відносин з «необраним
батьком»

Допит дитини у суді, яка не
досягла 14 років, завжди є
стресогенною для неї подією та
вкрай малоефективною
процедурою отримання
інформації для встановлення
об'єктивної істини

«ХУСНУТДИНОВ И Х ПРОТИ РОСІЇ»

«Было бы преувеличением говорить о том, что национальные суды всегда обязаны привлекать эксперта-психолога к рассмотрению споров, касающихся детей, однако этот вопрос зависит от конкретных обстоятельств каждого дела с должным учетом возраста и зрелости соответствующего ребенка»

**Інструкції про призначення та
проведення судових експертиз та
експертних досліджень та Науково-
методичних рекомендацій з питань
підготовки та призначення судових
експертиз та експертних
досліджень**

Орієнтовний перелік вирішуваних питань:

- Яким чином сімейна ситуація, індивідуально-психологічні особливості батьків (зазначити, якщо треба, одного чи обох із них), особливості їх виховної поведінки впливають на емоційний стан, психічний розвиток та відчуття благополуччя дитини?
- Яким чином можуть вплинути умови виховання кожного з батьків на психологічний стан та розвиток дитини?
- Чи має залежність оцінка сімейної ситуації дитиною від впливу з боку батьків та інших дорослих?

Перелік питань, які можуть ставитися на вирішенні психологічної експертизи

1. Чи спроможний малолітній ... з урахуванням його вікових особливостей, емоційного стану, індивідуально-психологічних властивостей, рівня розумового розвитку та умов мікросоціального середовища надавати оцінку відношенню кожного з батьків до нього, виявляти прихильність до когось з батьків?
2. Чи є доцільним в інтересах дитини зменшення контактів з батьком (або зміна місця проживання дитини), з урахуванням її вікових особливостей, емоційного стану, індивідуально-психологічних властивостей, рівня розумового розвитку?
3. Якій вплив на психологічний стан дитини може оказувати його батько / матір?

-
4. З ким (з батьком чи з матір'ю) дитина бажає проживати?
 5. Якими індивідуально-психологічними властивостями характеризується особистість батька / матері дитини?
 6. Який психологічний вплив виявляє (може виявляти) поведінка батька/матері на психічний стан і розвиток малолітнього?
 7. Чи має батько/матір, з урахуванням його індивідуально-психологічних властивостей, інтелекту, властивостей емоційно-вольової сфери, спрямованості особистості необхідні для виховання дитини психолого-педагогічні якості? Ч
 8. Чи вплине, а якщо «так», то яким чином, зміна умов проживання, виховання та оточення малолітньої на її психологічний стан у випадку передачі дитини від матері до батька, з урахуванням наявності у останнього *цивільної дружини, іншої малолітньої дитини ...* (як приклад, можна і без умов)?

-
9. Чи сформована свідомість дитини про те, що вона живе в повноцінній сім'ї з рідними матір'ю та батьком?
 10. Які наслідки появи в життєвому середовищі дитини ___у якості біологічного (рідного) батька дитини?
 11. Яким чином сімейна ситуація, індивідуально-психологічні особливості батьків (зазначити, якщо треба, одного чи обох із них), особливості їх виховної поведінки впливають на емоційний стан, психічний розвиток та відчуття благополуччя дитини?
 12. Яким чином можуть вплинути умови виховання кожного з батьків на психологічний стан та розвиток дитини?
 13. Чи має залежність оцінка сімейної ситуації дитиною від впливу з боку батьків та інших дорослих?

Перелік документів для експертизи в залежності від питань на експертизу:

медичну документацію, особову справу, шкільні характеристики і характеристики з місця роботи, свідчення співучнів, педагогів, колег, друзів, знайомих, родичів та інших людей, з якими підекспертна особа близько спілкувалася.

У свідченнях рідних та близьких повинні бути відображені особливості її розвитку та поведінки, умов життя, оточення, притаманні їй схильності, захоплення, інтереси.

За наявності також надаються щоденники, листи, зразки творчості підекспертної особи.

Дякую за увагу

